

Laszuk, Anna

„Historiens et populations. Liber amicorum Étienne Hélin”, Louvain-la-Neuve 1991 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 84/4, 533-534

1993

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Żegluga Świętego Brendana opata (Navigatio Sancti Brendani Abbatis). Przekład Ignacy L e w a n d o w s k i, opracowanie, wstęp, komentarz i bibliografia Jerzy S t r z e l c z y k, Wydawnictwo "ABOS", Poznań 1992, s. 188.

Czytelnik polski otrzymał w jednej książce dwie pozycje zasługujące na wyjątkową uwagę. Pierwsza, określona tytułem, stanowi tłumaczenie "średniowiecznej Odyssei" — żeglugi świętego Brendana, utworu powstałego zapewne w Irlandii, być może w X lub nawet IX wieku. Jeden z najślawniejszych średniowiecznych podróżników, Brendan, żyjący na przełomie V i VI w. jest postacią, o której pośmiertnym życiu więcej wiemy niż o doczesnym. Jego legenda poświęcona jest zakładaniu przezeń klasztorów i podróżom morskim. Niektóre tylko są źródłowo potwierdzone (wyprawa do Szkocji), ale główny tytuł do chwały świętego stanowi wątek wyprawy, która opisywana była w poematach powstających w wielu krajach od początków XII wieku. Stanowią one ważny element kultury Europy, już wówczas poszukującej swojej Ziemi Obiecanej, ukrytej za różnymi, groźnymi, dziwnymi przeszkodami. Jednocześnie podróże św. Brendana stanowią źródło ukazujące różne treści kultury iryjskiej. Stąd też drugą pozycją zawartą w omawianej książce jest obszerna, ponad 100 stronicowa rozprawa Jerzego Szulczyka, najlepszego w Polsce znawcy przedmiotu. Dotyczy ona nie tylko dokładnej analizy treści i formy zabytku, umieszczenia go w tle twórczości literackiej Irlandii, ale przynosi podstawowe kompendium wiedzy o osobie świętego Brendana i kompetentne uwagi o znaczeniu Zielonej Wyspy i jej intelektualnego środowiska dla rozwoju kultury wczesnośredniowiecznej Europy. Bardzo ważna jest to pozycja i potrzebna zarówno badaczom jak i miłośnikom literatury średniowiecznej naszego kontynentu.

H.S.

Historiens et populations. Liber Amicorum Étienne Hélin, Société Belge de Démographie, Academia, Louvain-la-Neuve 1991, s. 836.

Książka ta poświęcona została Étienne Hélin, badaczowi zasłużonemu dla rozwoju demografii historycznej w swoim kraju i poza jego granicami. Ponad 60 autorów postanowiło dać dowód swej wdzięczności i w ten sposób uczcić ważny etap w jego życiu. Wśród nich znaleźli się: J. Dupâquier, A. Fauve-Chamoux, M.P. Gutmann, P. Horská, A.E. Imhof, Ch. Vandebroek i R. Wall. 57 artykułów dotyczących historii społecznej i demografii historycznej podzielono na 7 grup tematycznych.

Pierwsza z nich — "Démographie historique. Essor et méthodologie" — obejmuje 10 prac mówiących o demografii historycznej, jej współczesnych problemach źródłowych i metodologicznych w różnych krajach. W tej części znajduje się też tekst jedyne go przedstawiciela Polski — H. M a d u r o w i c z - U r b a Ń s k i e j, która przedstawiła sylwetkę i dorobek naukowy Franciszka Bujaka.

Dругa część, najobszerniejsza, składa się z 13 artykułów. Objęte one zostały wspólnym tytułem "Mouvement naturel de la population, transitions démographiques". Większość z nich podejmuje problem śmiertelności w różnych społeczeństwach w okresie od XVII do XX w. Epidemie, umieralność niemowląt i kobiet w okresie połogowym, wpływ ewolucji gospodarki na zmiany zachodzące w środowisku wiejskim oraz metody kwantytatywnej analizy informacji zebranych współcześnie w trakcie ankiety socjologiczno-pedagogicznej — to główne z podejmowanych zagadnień.

"Migrations, mouvements fondateurs, urbanisation" to tytuł trzeciej części. Większość z umieszczonych tu artykułów sięga tematycznie poza Europę. Migracje ludności w epoce nowożytnej i współczesnej miały często charakter międzykontynentalny i to znajduje odbicie w pracach historyków. Poza tym poruszono tu również sprawy kształtowania się narodów i społeczeństw, a także rosnącej urbanizacji w krajach, które nigdy nie należały do najbardziej rozwiniętych.

Czwarta część złożona z 5 artykułów, jest zarazem najmniej jednolita tematycznie. "Démographie régionale" to przyczynek do historii ludności i struktury społeczeństwa w Belgii, krytyczna ocena pierwszych źródeł spisowych z terenu Belgii i pierwsze rezultaty ich analizy.

Nieco mylący jest tytuł piątej części — "Menages". Struktury rodziny i funkcjonowania gospodarstw domowych dotyczą bowiem tylko dwa teksty. Dalsze dwa zwracają uwagę na status kobiety, zachodzące w tej dziedzinie przemiany oraz losy kobiet żyjących w warunkach braku równości społecznej. Ostatnie dwa natomiast zajmują się dziećmi nieślubnymi i porzuconymi oraz wiekiem osób zawierających związki małżeńskie.

"Santé" — szósta część — zawiera 6 artykułów, w których ukazano ludzkie wysiłki podejmowane dla ratowania zdrowia i życia w warunkach zwyczajnych (leczenie domowymi sposobami czy szpitalnictwo psychiatryczne w Liège) i nadzwyczajnych (zarazy, wojny, wypadki przy pracy). Ostatnia część — "Niveau de vie, culture et société" bliższa jest historii społecznej. Trzy artykuły, wszystkie dotyczące Belgii, omawiają zagadnienia związane z pracą, zarobkami i wynikającym z nich poziomem życia. Następne trzy poruszają sprawy osadnictwa, funkcjonowania społeczeństwa świeckiego oraz rekonstrukcji ludności miasta Huy. W tej też części znalazło się studium o afrykańskim państwie przedkolonialnym — cesarstwie Toucouleur d'Ahmadou.

Jak każda książka "ku czci", tak i ta daleka jest od jednolitości tematycznej, chronologicznej czy geograficznej. Przynosi ona za to przegląd nowych i najnowszych rezultatów badań prowadzonych przez historyków, socjologów i demografów. I jak to zaznaczyli we wstępie jej redaktorzy, wzbogaci o ponad 50 pozycji kolejny tom "Bibliographie Internationale de Démographie Historique", której redaktorem jest od wielu lat Étienne Hélin.

A.L.

Dzieje miasta Nowego Sącza pod red. Feliksa K i r y k a, t. I, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Kraków 1992, s. 836.

Nowy Sącz miał szczęście do historiografii, gdyż zachował obfite źródła, a zajmowali się nimi tacy wybitni dziejopisarze, jak np. w XIX w. ks. Jan Sygański. I obecna księga dochodząca w swym zakresie do końca XVIII w. należy do najlepszych monografii lokalnych. Omówiła ona wszystkie prawie strony życia oprócz onomastycznego ujęcia nazwisk mieszkańców. W tomie II przydałoby się szersze uwzględnienie spraw socjologicznych i etnograficznych. Autorami tomu byli przeważnie pracownicy Instytutu Historii Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie.

Jan F l i s omówił środowisko geograficzne, pradzieje — Maria C a b a l s k a, osadnictwo — Jerzy R a j m a n, a początki miasta sam redaktor Feliks K i r y k. Ogólnie biorąc ilustracje są liczne, dobre i ciekawe, a czasem (jeśli chodzi o historię sztuki) wprost wspaniałe (np. na s. 224), ale ilustracja na s. 86 jest mało czytelna.

Rozwój przestrzenny w średniowieczu opracowali Zbigniew B e y e r s d o r f i Bogusław K r a s n o - w o l s k i, władze miejskie — Zdzisław N o g a, a życie gospodarcze i mieszkańców znów F. K i r y k.